ctam hereditatem adire, priusquam pro [1] herede gereret, rebus sit humanis exempta: cum divo Antonino parenti nostro deberi etiam a [2] substitutis fideicommissum contemplatione judicii testatoris, quasi tacite ab his repetitum, jamdudum placuerit. Neque enim quartæ retentionem, quam illa, quæ repudiavit, hereditatem adire coacta [3], ut suspectam retinere non potuit, timere debes. S. 6. Id. Jul. *Philippopol.* AA. CONSS.

De scriptura. De succedentibus ab intestato.

5. Iidem AA. & CC. Verissimo.

ET [4] sine scriptura per fideicommissum hereditas recte relinquitur. Igitur si uxor tua te, & privignum suum in discrimine mortis constituta designavit, velle successionem obtinere usque ad dodrantem; ejus voluntatem ratam servari convenit: cum [ab] intestato [5] ei succedentes, de restituendo fideicommisso conventos, ultra quartam, ære alieno [6] deducto, quantum penes eos sententia SC. relinqui præcepit, tantum [7] obtinere [8] posse præstiterit. S. 5. Kal. Maji, *Sirmii,* C. CONS.

De filiis, vel filiabus oneratis fideicommisso.

6. Imp. ZENO A. Dioscorio P. P.

JUbemus, quotiens pater, vel mater, filio seu filia, filiis vel filiabus ex æquis, vel inæquis partibus heredibus institutis, invicem seu simpliciter quosdam ex his [9] aut quendam rogaverit, *Qui prior sine liberis decesserit, portionem hereditatis suæ superstitibus restituere:* ut omnibus modis retenta [10] quarta pro auctoritate Trebelliani SC. non [11] per [12] imputationem redituum (licet [13] hoc testator rogaverit vel jusserit) sed de ipsis rebus hereditariis, dodrans [14] restituatur. † Idemque in retinenda legis Falcidiæ portione obtinere jubemus: & si pater vel mater filio seu filia institutis (sicut supra dictum est) heredibus, rogaverit *eos easve nepotibus vel neptibus, pronepotibus vel proneptibus suis ac deinceps restituere hereditatem.*

§. 1. In supradictis autem casibus fideicommissorum servandorum satisdationem [15] cessare jubemus, si non specialiter eandem satisdationem testator exigi disposuerit, & cum pater vel mater secundis [16] existimant nuptiis non abstinendum. In his enim duobus casibus, id est, cum testator specialiter satisdari voluerit, vel cum secundis se pater vel mater matrimoniis junxerit, necesse est, ut eadem satisdatio pro legum ordine præbeatur. §. 2. Sin autem is qui fideicommissaria restitutione gravatus est, uno [17] filio superstite, vel nepote ex filio seu filia nato, vel pronepote, vel posthumo relicto decesserit: non [18] videtur extitisse conditio, & ideo deficit fideicommissi petitio. §. 3. Illud etiam admonemus ea quæ de Falcidiæ portione non [19] per reditus [20], sed per ipsas res hereditarias retinenda, & de satisdatione fideicommissorum (sicut supra dictum est) concedenda diximus; non [21] ulterius quam in his personis & casibus, quorum superius mentio facta est, oportere produci. PP. Kal. Septembr. *Constantinop.* PROBINO & EUSEBIO CONSS. 489.

In AUTHENT. de sanct. Episc. §. sed & hoc præsenti. al. §. si quis sub conditione. col. 9. tit. 6. al. 15. Novell. 123. cap. 37.

NIsi rogati, restituere datum dotis causa, vel propter nuptias donationis, vel relictum sub conditione nuptiarum vel liberorum, monasterium [22], *vel alium locum venerabilem ingrediantur: sive restitutio, aut substitutio fiat sub prædictis conditionibus, sive in redemtionem captivorum, seu in egentium alimenta.*

In AUTHENT. de restit. §. nobis ergo recte. col. 8. tit. 9. al. 4. Novell. 108. cap. 1.

COntra cum rogatus fuerit quis, ut sine liberis decedens, quod tunc ex hereditate superest, restituat, *vel aliis hujusmodi fideicommissi verbis gravatus, quartam* [23] *institutionis fideicommissario restituere cogitur. Super hoc igitur, & cautionem* [24], *nisi* [25] *a defuncto remissa sit, exponet. Quod si contingat eam deminui, aut ex ipsius substantia suppletur, aut ea deficiente, in rem actione & hypothecaria fideicommissario uti permittitur adversus rerum acceptores. Ex* [26] *causa tamen dotis, seu propter nuptias donationis, seu captivorum redemptionis, vel si non habeat, unde faciat expensas, hujus quartæ permittitur deminutio.*

De fideicommisso relicto pupillo vel furioso. 1. Quibus casibus ipso jure utiles actiones transferuntur in fideicommissarium.

7. Imp. JUSTINIANUS A. Juliano P. P.

SAncimus, licentiam esse etiam soli tutori [27] recte fieri fideicommissi nomine universitatis restitutionem, quod pupillo relictum est, & sine onere fidejussionis: ubi tamen pupillus fari non possit, vel abesse noscitur: ne dum nimia [28] subtilitate utimur circa res pupillares, ipsa subtilitas [29] ad perniciem eorum revertatur. † Idemque juris esse oportet, & si furioso [30] fideicommissaria debeatur hereditas: ut restitutio curatori ejus soli nomine scilicet furiosi celebretur. Quis enim sensus [31], quæ vox certa furioso esse intelligitur, cum [in] utroque casu restituentes [32] plenissimam consequantur ex nostra lege securitatem? Hoc eodem observando, & si ipsi pupilli vel furiosi restitutione gravati [33] sunt. §. 1. Cum autem aliquis hereditatem restituere jussus est, & dolo malo vel post litem contestatam vel antea sese contumaciter celaverit, vel si suppositus fideicommissariæ restitutioni, antequam restitueret hereditatem ab hac luce subtractus est, nullo herede, vel successore [ei] existente; vel fideicommissarius cui restituta est ex Trebelliano SC. hereditas, alii per fideicommissum restituere jussus fuerit res hereditarias: quemadmodum actionum translatio celebretur in tribus istis casibus apud veteres *dubitabatur* [34]? & Domitius Ulpianus constituendum esse super his putavit. Sancimus itaque, ut sive per contumaciam [35] abfuerit is, cui restitutio imposita est, sive morte [36] præventus nullo relicto successore fuerit, sive a primo fideicommissario in secundum translatio celebrari jussa est, ipso [37] jure utiles actiones [38] transferantur. Dat. 10. Kal. Novembr. *Constantinop.* LAMPADIO & ORESTE VV. CC. CONSS. 530.

A quo solvendum sit speciale fideicommissum.

8. Idem A. Joanni P. P.

QUidam testamento condito, jussit heredem *omnem* [39] *hereditatem, quam ei dereliquit, alii restituere:* speciale etiam fideicommissum alteri adscripsit: & *quærebatur*, specialis fideicommissarius id, quod ei relictum est, a quo consequi debeat: utrumne ab herede, ut post restitutionem ejus alias res universitatis fideicommissarius accipiat? an una cum aliis rebus oporteat, & hoc generali fideicommissario aggregari, ut ipse speciali fideicommissario hoc tradat, sive in rebus, sive in pecuniis fideicommissum [relictum sit?] Sancimus [40] itaque totam quidem substantiam secundum Senatusconsulti Trebelliani auctoritatem restitui generali fideicommissario: illum autem speciali fideicommissario id, quod ei derelictum est, dependere. Dat. 15. Kalend. Novembr. *Constantinop.* post consulatum LAMPAD. & ORESTIS VV. CC. Anno secundo. 532.

TIT. L.

AD [41] LEGEM FALCIDIAM [42].

De repetitione.

1. Impp. SEVERUS, & ANTONINUS AA. Prisco.

SCire debes, omissa Falcidia, quo pleniorem [43] fidem restituendæ portionis exhiberes, non videri plus debito solutum esse. PP. 3. Id. Maji, LATERANO & RUFINO CONSS. 198.

1 Pro herede gestio sequitur aditionem. l. 14. §. 3. ff. h. t. 2 l. 74. ff. de leg. 1. l. 61. in fin. ff. de leg. 2. 3 Dixi §. h. t. 4 l. 22. §. de fideicomm. 5 Dixi ad l. 3. §. h. t. 6 Quarta intelligitur deducto ære alieno. 7 *Nihil obtinere*, Cujac. 18. obs. 9. 8 Id est, retinere, ut in l. 6. §. de his quibus ut indign. l. 1. §. de his quæ sub modo. 9 Fratribus scil. & ita testator prohibere non potest, quominus liberi primi gradus quartam Trebellianicam detrahant. Clar. 3. sent. §. Testament. quæst. 63. (nisi forte testator hereditatem restitui jubeat liberis & descendentibus filii gravati. Clar. d. loco.) sive unam sive duas quartas possint liberi primi gradus detrahere. Clar. d. loco ex communi opinione, Roland. a Val. 1. cons. 12. n. 8. Quid? liberi secundi gradus possuntne prohiberi quominus quartam detrahant? possunt, ut ex hac constitutione colligunt interpretes. ergo & extranei multo magis, quibus nulla legitima debetur. Clar. ex comm. opin. d. loco & q. 62. etiam si pupillo alias substituti sint. Clar. d. loco quæst. 72. 10 Trebellianicam deductionem liberis suis auferre testator non potest, ut hic. An extraneis? potest. Gloss. Nov. 1. de hered. & Falc. §. ult. Instit. ad SC. Trebell. Cyn. Auth. sed cum testator. §. ad l. Falc. 11 Liberis beneficio singulari datum est, ut in eorum Falcidiam non imputentur fructus medio tempore, i. e. pendente conditione fideicommissi percepti: quod olim non fuit. & ita abrogatur l. 18. l. 22. §. 4. ff. h. t. Superior regula habetne locum quoties non alicui testatoris descendenti, sed alicui extraneo restituenda est hereditas? Rolan. 1. cons. 39. n. 7. & cons. 78. n. 11. & seqq. improbata Salyceti opinione negat. Movetur autem §. 3. §. hic, ubi traditur, legis hujus beneficium ad alias personas, aliosve casus, quam qui hac lege comprehensi sunt, non extendi. Movetur etiam, quod plenior usus fratri in fratrem permittatur quam in extraneum. 12 Fructus non imputantur filiis in Trebellianicam, ut hic. ergo multo minus in legitimam quæ jure naturæ debetur, ut quæ longe favorabilior sit. Verum quæri potest, de quibus fructibus hanc sententiam accipi oporteat. Et vero intelligi debet de fructibus inventis in hereditate testatoris, sed tamen perceptis post mortem ipsius testatoris. Nam fructus percepti ante mortem testatoris conjuncti sunt ejus patrimonio, suntque pars ipsius hereditatis, & in legitimam liberorum imputantur. Butrigar. hic. Angel. in l. Centurio. 15. ff. de vulg. vid. Mantic. 7. de conjecturis 10. 13 Liberis interdum licet patris voluntatem negligere. Goth. Et hinc colligunt liberis primi gradus detractionem prohiberi non posse. Bart. Bald. hic. Et nota, quod hic tantum una detractio admittatur, puta legitimæ, vel Trebellianicæ, ut in Novell. 30. de restit. cap. 1. & l. 24. supr. famil. ercisc. Secus jure Canonico quod duplicem detractionem admittit cap. Raynut. 16. & cap. Rainald. extr. de testam. Ans. Quod & mores sequuntur. de quibus v. Censur. Forens. nostram lib. 3. c. 9. n. 10. S. L. 14 Et ita novem unciæ. Ergo penes liberos restitutionis onere gravatos unica tantum quarta civili jure remanebit. sed Rolan. a Valle 1. cons. 30. n. 7. negat eam opinionem communi usu receptam esse propter c. Raynutius. 16. extr. de testamentis. Subtiliter & illud adjicit d. loco. & 1. cons. 12. n. 8. hic dodrantem restitui ex eo quod superest post jam deductam legitimam: dodrantem assis hic intelligit relictum post detractionem legitimæ. Contrariam opinionem defendit Hotomanus 36. Illust. adde Cujac. 8. obs. 3. ubi de duarum quartarum deductione. 15 Filio meo mandavi ut hereditatem meam fratri suo restitueret: vel filium filiamve rogavi, ut hereditatem meam suis liberis restituerent? His duobus casibus filius & filia de fideicommisso restituendo satisdare non coguntur, nisi nominatim eis ut satisdarent injunxi, vel nisi secundas nuptias contraxerint, ut hic. adde Novell. 108. c. 2. l. 54. in fin. ff. ad SC. Trebell. & quæ scripsi ad l. 7. §. ut in possess. legator. & Joseph. Ludovic. decisione 63. n. 5. & Gloss. in l. 1. §. ut in possess. 16 Dixi ad Nov. 22. c. 41. 17 Non videtur sine liberis mortuus, qui vel unum tantum reliquit. l. 101. §. 1. ff. de condit. & demonstr. l. 6. §. de instit. l. 30. §. de fideic. l. 1. §. de condit. insert. l. ult. ff. de pollicitat. l. 148. l. 149. ff. de reg. jur. 18 Vid. d. §. 1. 19 Heres de restituenda hereditate gravatus fructus, quos ante moram restituendi percepit, restituere non tenetur, ut hic; & l. mulier. 22. §. si heres. 2. l. 18. ff. h. t. fallit si hereditas terræmotu, vel casu fortuito diminuta sit: tunc enim heres eam jacturam supplere ex fructibus hereditatis cogitur, pro rata nimirum hereditatis diminutæ. Roman. in l. scribit Celsus. 33. ff. ad SC. Treb. fallit quoque quoties testator heredem suum restituere jussit, quodcunque ultra hereditatem acceperit: tunc enim heres restituere fructus illos tenetur. l. ita tamen. 27. §. heres ex asse. 16. ff. ad SC. Treb. fallit quoque si fructus illi testatoris cura heredi quæsiti fuerint. de quo vid. Socinum reg. 172. 20 Dixi de hac imputatione initio hujus legis. 21 Privilegium concessum filiis non extenditur ad nepotes. 22 Titius jussus, *si sine liberis mortuus fuerit, hereditatem Cajo restituere*, si monasterium postea ingressus, id est, monachismum professus fuerit, hereditatem ipsam non restituit: quod ei monasterium, loco filii esse videatur. 23 Rogatus *superfluum hereditatis* restituere, quartam deducit. 24 Cautio a defuncto remitti potest. 25 Cautio remitti potest ei, qui oneratus est restitutione fideicommissi. 26 Titius quod ex hereditate mea illi superfuerit, post mortem Cajo restituere jussus ultra quartam deducere potest ex illa hereditate certis casibus, ut hic. 27 Hereditas tutori, vel curatori, l. 37. in fin. l. 38. l. 39. ff. h. t. & e contra, ab iisdem restitui potest, in fin. hujus princ. infr. l. 1. §. 12. l. 35. l. 37. §. 1. ff. eodem. 28 l. ult. §. 1. §. de legibus. 29 Subtilitas plerumque in perniciem utentis vertitur. 30 Dict. §. 12. d. l. 35. 31 Furiosus sensu, certaque voce caret. 32 Tutoribus & curatoribus restituere hereditatem pupillis relictam tutius est. 33 d. §. 12. d. l. 35. d. §. 1. 34 Hæc est 37. decisio ex quinquaginta novis Justinian. vid. Inglois. Ans. 35 Adversus contumaces vel absentes, vel mortuos heredes fideicommissarii postulant decretum. l. 67. ff. h. t. Paul. 4. sentent. 4. §. 3. 36 l. 13. §. ult. l. 14. ff. de testam. milit. 37 Sine cessione, adde l. 37. ff. h. t. 38 l. 44. ff. h. t. l. 1. supr. de obligat. 39 Cujacius monet, Justinianum hic prohibitionem detrahendæ Falcidiæ vetante testatore parturire, quod biennio post hanc legem edidit, constitutione emissa ad eundem præfectum prætorio. 40 *Titius omnem meam hereditatem Cajo restituat*: & post, *Sempronio centum dari volo.* Quæritur a quo Sempronius centum recipere debeat? An a Titio herede: an a Cajo fideicommissario universali? Responsum est, a Cajo. 41 Dixi ad L. 35. D. 2. 42 Lex Falcidia lata est ab Augusto, Suida teste, Trebellianum sub Nerone, l. 1. §. 1. ff. ad SC. Treb. Pegasianum sub Vespasiano. §. 5. Instit. de fideicomm. hered. Hujus primum caput vid. in l. 1. ff. h. t. aliud in l. 81. ff. h. t. aliud in l. 16. §. eodem. aliud quod a Duareno adfertur. 1. disput. 58. non admittendum, ut quod secundi capitis ambitu contineatur. 43 Indebitum non solvit, qui plenam fidem defuncto præstare maluit. l. 19. §. h. t. Paul. 4. sent. 3. §. ult. vel, Solvens scienter quod potuit per Falcidiam retinere, non dicitur plus debito solvere. l. 9. §. h. t. l. 5. §. 15. ff. de donat. inter vir. Falcidiam igitur non detrahens sequi voluntatem testatoris videtur, ut hic, & l. ult. §. h. t. Nam contra sententiam testatoris Falcidia deducitur. l. Titia. 86. ff. h. t. sententiam, inquam, tacitam & generalem: alias non deducitur contra expressam ejus prohibitionem. Auth. sed cum testator. infr. h. t. Expressam non tantum apertissimam prohibitionem intelligimus, sed & ex verbis testamento adjectis collectam: veluti si prohibuerit alienationem rei legatæ, & eam voluerit manere apud successorem ejus cui relicta est: his enim verbis intelligitur Falcidiam prohibuisse: quia legatarius videtur alienare, si permittit quartam detrahi. Gloss. Aretinus, Galiaulus in l. centurio. 15. ff. de vulgari. Idem dicendum, si testator voluit tota & plena & integra, vel sine diminutione legata præstari: vel integram solutionem legatorum fieri a suis executoribus: aut si noluerit heredem plus petere habereve, quam ei relictum sit: vel si legatario rei legatæ propria auctoritate accipiendæ potestatem fecerit. An idem si pleno jure legata præstari jusserit? vid. Tiraq. ad leges connub. Gloss. 5. n. 93. & 168. Quid? superioribus casibus heres num ab aliis legatis Falcidiam suam deducet, & quidem integram? deducet: ut superiores clausulæ in aliorum legatariorum non heredis ipsius præjudicium additæ censeantur. vid. Mantic. 9. de conject. ult. volunt.

Adver

Adversus quos, & pro qua portione locum habet Falcidia.

2. Idem A. Sactiano.

FAlcidiæ rationem adversus omnes [1] pro modo legatorum, & fideicommissorum locum habere, certi & explorati juris est. PP. Kal. Jul. LATERANO & RUFINO CONSS. 198.

De tacito fideicommisso.

3. Imp. ALEXANDER A. Hermagoræ.

ETiamsi tacitum [2] fideicommissum heredem administrasse apparuerit, legata tamen, seu fideicommissa, quæ testamento relicta sunt, præstanda esse, ambigi non oportet: ad eum videlicet modum, quem lex Falcidia patitur: cum quartam, quæ aufertur [3] heredi, qui contra [4] legem fidem suam obtulit, legatariis proficere non placuit. PP. Id. Octobr. ALEXANDRO A. CONS. 223.

De Principe.

4. Idem A. Philetiano.

ET in legatis Principi [5] datis legem Falcidiam locum habere merito Divo Hadriano placuit. PP. 5. Kal. Jan. ALEXANDRO A. CONS. 223.

De mortis causa donationibus.

5. Idem A. Damasatæ.

SI mortis [6] causa immodicas donationes in sororem tuam matrem contulisse probare potes: legis Falcidiæ ratione secundum constitutionem Divi Severi avi mei uti [merito] potes. PP. 15. Kal. Novemb. MAXIMO II. & ÆLIANO CONSS. 224.

De ære alieno. 1. Ex quibus legatis Falcidia deducitur. 2. Si quid ultra solidum heres præstiterit, aut fecerit.

6. Idem A. Secundinæ.

IN imponenda ratione legis Falcidiæ omne æs alienum deducitur, etiam [7] quod ipsi heredi mortis tempore debitum fuerit, quamvis aditione hereditatis confusæ [8] sint actiones. §. 1. Omnia autem legata, quamvis [9] in operibus publicis conficiendis statuisque ponendis data sint, ad contributionem dodrantis pro rata suæ cujusque quantitatis revocantur. §. 2. Nec [10] si quid ultra [11] solidum heres præstiterit, aut perfecerit, legitimæ computationi præjudicatur. S. 5. Kal. Januar. MAXIMO II. & ÆLIANO CONSS. 224.

De testamento militis.

7. Idem A. [Primo, &] P. Pomponio.

IN testamento quidem militis [12] jus legis Falcidiæ cessat. Sed si ea, quæ ad [13] vos pertinent, defunctus tenuit, bonorum ejus videri minime possunt: & ideo recte rationem eorum, ut æris alieni, haberi desiderabitis. PP. Kal. Maji, ALEXANDRO II. & MARCELLO CONSS. 227.

Quibus casibus Falcidia cessat.

In AUTHENT. de heredib. & Falcidia. §. hinc nobis, & §. sequ. col. 1. tit. 1. Novell. 1. cap. 2. & 3.

SEd [14] *cum testator hoc expressim* [15] *vetuit, non ignarus quis modus sit sui patrimonii, cessat Falcidia* [16]*: & si heres in hoc defuncto non* [17] *pareat, defertur hereditas personis enumeratis sub titulo de legatis, & fideicommissis. † Item si heres quædam legata, substantiæ suæ mensuram subtiliter agnoscens, præstat in solidum: neque* [18] *ex his repetitio, nec ex aliis permittitur retentio, nisi inopinatum quid emergat.*

† His cessantibus locus est Falcidiæ, si fiat inventarium [19] *secundum modum, tempusque statutum in aditione: Hac quoque adhibita observatione, ut in præsentia omnium ipsius* [20] *civitatis, in qua fiat, legatariorum, aut pro eis agentium, si personæ ratio sit habenda, perficiatur: vel si quis absit ex ipsis, aut interesse noluerit, succedat præsentia trium testium, itidem ipsius civitatis locupletum, & bonæ opinionis, absque præjudicio tamen veritatis inquirendæ per servorum quæstionem, & heredis, testiumque jusjurandum. Quo non* [21] *observato, solida legata præstet, etsi fines hereditarios excedant. Nulla autem quæstionum talium, vel litium excedat annum. Anno enim culpa heredis transacto cadet a relictis.*

In AUTHENT. ut sponsal. larg. §. si quando. col. 9. tit. 2. Nov. 119. c. 11.

SEd & in ea re cessat Falcidia, quæ ita relicta est, ne [22] alienetur, sed permaneat apud successores ejus, cui relicta est.

In AUTHENT. de eccl. tit. §. si autem heres. col. 9. tit. 14. al. 6. Novell. 131. cap. 12.

SImiliter Falcidia cessat [23] *in his, quæ ad pias* [24] *causas relicta sunt.*

Si heres fideicommissarium heredem instituat.

8. Idem A. Aurelio.

IRritum quidem propterea [25] testamentum fratris tui esse non potest, quod ex causa fideicommissi obligatus fuit, *ut, si sine liberis prior decederet, paternam tibi hereditatem redderet:* Sed licet te heredem scripserit, in imponenda tamen legatorum ratione, quibus te oneratum esse suggeris, fideicommissum debitum æris [26] alieni loco [27] deduci oportet: insuperque in residuo legis Falcidiæ beneficium vindicabis. PP. Id. Septemb. MAXIMO II. & PATERNO CONSS. 234.

De condictione indebiti.

9. Imp. GORDIANUS A. Mestriano.

ERror facti [28], quartæ ex causa fideicommissi non retentæ repetitionem non impedit. Is autem qui sciens [29] se posse retinere, [universum restituit,] condictionem non habet: Quin etiamsi jus [30] ignoraverit, cessat repetitio. PP. 15. Kal. Novemb. PIO, & PONTIANO CONSS. 239.

An retentio Falcidiæ transmittatur ad heredem.

10. Idem A. Diogenio.

QUanquam pater tuus fratrem tuum rogaverit, *ut si sine liberis diem suum fungeretur, portionem hereditatis tibi restitueret;* tamen intestato eo diem suum functo, id quod beneficio legis Falcidiæ [31] habere potuit, ad [32] successorem intestati pertinere: ideoque non immerito sororem tuam, quæ simul tecum ab intestato ei successit, emolumenti, quod retinere potuit, portionem sibi vindicare, manifestum est. PP. 5. Id. Novemb. GORDIANO A. II. & POMPEJANO CONSS. 242.

Si testator filium certis rebus pro Falcidia jussit esse contentum.

11. Idem A. Maximæ.

SI (ut allegas) pater tuus eam portionem, ex qua te fecit heredem, fratribus tuis restituere jussit, certisque speciebus pro Falcidia præcepit [33] esse contentam: auxilium legis Falcidiæ, quod imploras, apud suum Judicem non [34] prohiberis flagitare. PP. 7. Kalend. Novemb. ARRIANO & PAPPO CONSS. 244.

De donationibus inter virum & uxorem.

12. Impp. DIOCLETIAN. & MAXIMIAN. AA. Justino.

IN donationibus inter [35] virum, & uxorem factis [legem] Falcidiam habere locum, quando fideicommissi partibus funguntur, nonnullis juris placitis comprehensum est. PP. 16. Kal. Jul. ipsis AA. IV. & III. CONSS. 290.

De fideicommissaria libertate.

13. Iidem AA. & CC. Zetho.

SI ea, cujus filium tuum servum significas, ex judicio defuncti, quem dicis fideicommissariam libertatem ei reliquisse, aliquid consecuta [36] est: ad restituendam fideicommissariam libertatem non immerito obnoxia constituta debet urgeri. Nam fideicommissum ei relictum usque ad eum modum potest petere, quem deducto pretio servorum, quos fuerat rogata manumittere, relictorum substantia patitur. S. Kal. Maji, *Heracliæ*, AA. CONSS. 293.

1 Falcidia minuuntur omnia legata pro rata. l. 32. §. 3. l. 89. D. h. t. §. ult. Instit. eod. §. 5. Inst. de fideic. hered. excipe quosdam casus de quibus dixi ad Nov. 119. c. ult. 2 Heres qui fidem suam tacite, id est, clam dat testatori de restituendo sibi relicto personæ jure incapaci, privatur omni commodo hereditario, fisco applicando. l. 59. D. h. t. Fiscus eo casu tenetur ad legata, Falcidiamque detrahit ad instar heredis. Salic. 3 Heres ex tacito fideicommisso nihil retinet; solidum enim fisco vindicatur. vide ad hunc locum quædam apud Cujac. 7. observ. 31. in fin. ubi & Goveanum perstringit. 4 In tacito fideicommisso heres contra legem fidem suam offert. 5 Princeps lege Falcidia solutus non est, ut hic: nec lege Glicia. l. 8. §. 2. D. de inoffic. nec lege Voconia. qua de causa veniam legis Voconiæ in senatu Augustus petit apud Dionem. Solutus est tamen solennibus manumissionum. l. 14. in fin. ff. de manumiss. &, teste Servio, lege quæ vetat in urbe mortuum sepeliri. Caducariis vero solutus est; sunt enim odiosæ. l. 56. D. de leg. 2. adde Cujac. 15. obs. 30. 6 De donatione mortis causa detrahitur Falcidia. l. 18. in fin. infr. h. t. l. 2. in fin. infr. de don. caus. mort. l. 77. §. 2. D. de leg. 2. ut hinc colligas, mortis causa donationem legatis comparari. 7 Ante Falcidiam æs alienum deducitur, vel id etiam quod stricto jure aditionis confusum videri potest. l. 8. in fin. l. 14. infr. h. t. l. 12. l. 39. l. 87. §. 2. D. h. t. §. 4. Inst. eod. l. 51. D. ad SC. Treb. l. 39. §. 1. D. de verb. sign. 8 l. 3. §. de fideic. 9 De legatis ad opera publica & statuas publicas relictis detrahitur Falcidia. 10 l. 15. §. 2. l. 16. l. 61. D. h. t. id hodie abrogatum. Nov. 1. cap. 3. 11 Ultro, Cujac. ad Novell. 1. cap. 3. 12 Adde l. 12. supr. de testam. milit. l. 1. §. 12. D. si cui plus, quam per legem Falcid. 13 Etsi cessat Falcidia in testamento militis, potest tamen heres deducere bona sua per defunctum possessa. 14 Falcidia olim non poterat prohiberi. l. 15. §. 1. D. h. t. hodie prohiberi potest. ut hic: dixi ad l. 1. §. h. t. Quid, liberi primi gradus possuntne prohiberi Falcidiam deducere? non possunt. 15 Heres Falcidiam non detrahit, cum testator prohibuit. 16 Quid? Trebellianicam potestne testator prohibere? potest, nisi sit primi gradus filius. Bald. adde l. jubemus. 6. §. ad SC. Treb. Soc. reg. 432. Mantica 7. de conjectur. 11. 17 Pœna heredis non obsequentis testatori. 18 Et ita abrogatur l. 6. §. ult. §. h. t. 19 Heres inventarium etiam conficiens Falcidiam detrahit. 20 Solennitates inventarii conficiendi quæ sint observa. 21 Pœna heredis inventarium non conficientis. 22 De re prohibita alienari non detrahitur Falcidia. 23 Hodie Falcidia cessat in his quæ ad pios usus sunt relicta, ut hic. olim detrahenda fuit. l. 1. §. 5. D. h. t. cui tamen repugnat Paul. 4. sent. 3. §. 3. repugnat quoque Nov. 131. c. 12. repugnat etiam quod & apud Paulum d. loco Cujacius notat, Dei cultum postulare, ut nec in deorum donis valeat lex Falcidia, cum constitutio juris civilis, quæ inter conjuges donationem prohibet, in deorum donis non valeat. l. 5. §. 12. D. de donat. int. vir. Quæ sententia Fornerio 2. select. 25. displicet: Negat enim legatum Deo tolli, cum ad modum legitimum revocatum aliquot unciis delibatur. In d. §. 12. mutuo amore conjuges non spoliari, quoties id quod donatur mox in Dei cultum confertur, nec donatarii rem auget. Ad rem non pertinere, quod legato libertatis quadrans heredis minuatur. l. 8. §. 9. ff. de inoffic. aut quod libertatis immensa æstimatio sit, nec similem esse relegatæ dotis causam. l. 81. §. 1. & 2. ff. ad l. Falc. cum suum mulieri reddatur. Novell. 131. c. 12. Non simpliciter denegari Falcidiam in piis legatis: sed ita demum si in his præstandis dolum heres adhibuerit. Huc pertinere illud Augustini in serm. 2. q. 4. c. de vita cleric. c. ult. *Quicunque vult*, inquit, *exheredato filio heredem facere Ecclesiam, quærat alterum, qui suscipiat, non Augustinum.* Quando hic cœpta est de legatis ad pias causas disputatio, de piis causis aliquid paucis ex communi opinione interpretum subnotandum est, unumquemque testari pias ad causas posse, non tamen pupillum, prodigum, furiosum: Filiumfamilias vero posse patris consensu respectu solius piæ causæ, non aliarum. vide Clar. 3. sentent. §. testam. quæst. 5. In testamento ad pias causas, duos testes sufficere: non requiri testes ut in eo sint rogati: mulierem in eo testem esse posse: in eo valere dispositionem testatoris captatoriam: valere nutu conditum hujusmodi testamentum: liberis in eo relinqui posse citra institutionis titulum: eodem sustineri legata ad non pias causas laicis relicta. Clar. 3. sent. §. testam. quæst. 6. An testamentum imperfectum sustineatur propter pias causas, vide Clar. ibid. quæst. 7. adde l. 21. §. 1. §. de testam. De privilegiis piarum causarum adde Oldendorpium c. 14. de jur. singulari. Goth. Hanc authenticam perperam transcriptam prob. Censur. Forens. lib. 3. cap. 9. num. 4. S. L. 24 Pia causa quæ dicatur, maxime controversum est. vid. l. 15. ibi, pie relinqui debet. ff. de inofficioso. Cremensem singulari 9. Tiraq. initio tract. piæ causæ: Grassum §. Testament. quæst. 17. & 18. 25 Etiamsi quis gravatus sit de restituendo, testari tamen potest. 26 l. 6. supr. h. t. l. 1. §. 12. ff. si cui plus, quam per leg. 27 Fideicommissum deducitur, tanquam æs alienum. 28 Heres per errorem facti solvens, non amittit condictionem Falcidiæ. l. 7. l. 10. supr. de juris & facti ignor. 29 Qui sciens solvit, non decipitur: ideoque non juvatur. l. 1. §. h. t. l. 19. §. h. t. l. 12. supr. de fideicomm. l. 20. ff. de donationibus. 30 Solvens indebitum per errorem juris, non condicit. l. 10. §. de jur. & facti ignor. l. 9. in pr. & §. ult. ff. de jur. & facti. 31 Hinc colligunt, Liberos gravatos restitutione fideicommissi, unicam tantum quartam detrahere. qua de quæstione dixi l. 6. supr. tit. prox. 32 Falcidiæ beneficium detrahendæ transmittitur ad heredem, ut hic. & l. 41. §. 3. ff. de vulg. ut & Trebell. l. 1. infr. quorum legat. Grass. §. Trebell. quæst. 2. 33 Testator olim non potuit Trebellianicam prohibere, ut hic: & l. 18. §. h. t. hodie potest. Nov. 1. c. 2. in fin. 34 Hodie prohibetur. d. c. 2. 35 In donationibus morte confirmatis locum habet Falcidia, ut hic: adde l. 15. §. 5. ff. h. t. & l. 32. §. 1. ff. de donat. inter virum. 36 Agnoscens sibi legatum sub ea conditione, ut servum manumittat, proprium servum manumittere cogitur: & tamen in legato Falcidiam patitur, licet minus justo servi pretio consequatur. adde l. 13. ff. de minoribus. l. 24. §. 13. ff. de fideicomm. libert.

Si

Si creditor debitori successerit ex parte.

14. Iidem AA. & CC. Faustinæ.

LIcet adieris patris hereditatem, & confusione [1] pro parte, qua eidem successeris, extinguatur actio, quam tibi [adseris] competere, eo quod ex administratione tutelæ [2] multa eum debuisse [3] contendis, pro residuis tamen partibus coheredes convenire non prohiberis: & fundum a [4] te relictum eatenus, quoad deducta quarta residui substantia patitur, præstare necesse habes. Dat. 6. Kal. Octob. *Viminacii*, AA. CONSS. 293.

De instrumentis prædiorum.

Nec de dote prædiorum, nec de instrumentis Falcidia detrahitur. Bald.

15. Iidem AA. & CC. Pomponio.

SI prædiorum [5] dotis apud te jure remanentis instrumenta verbis precariis, vel testamento, vel codicillis uxor tibi dari mandavit, ejus judicium successores implere compellentur: cum instrumentis [6] prædiorum domino relictis Falcidiæ nulla possit intervenire quæstio. Supposita 16. Kalend. Februar. *Sirmii*, CC. CONSS. 294.

Si testator non sit solvendo.

16. Iidem AA. & CC. Diomedi.

SUccessores legata, vel fideicommissa, si æs alienum hereditarium defuncti substantiæ [7] fines occupaverit, legis Falcidiæ jussio peti, item Trebelliani Senatusconsulti præceptum exigi non concedit. S. 16. Kal. Februar. *Sirmii*, AA. CONSS. 299.

De detractione Falcidiæ.

17. Iidem AA. & CC. Cajo.

A Coheredibus [8] relicta legata, quatenus modus legis Falcidiæ præstitutus patitur, posse peti, certissimi juris est. Suppos. 5. Kal. Novemb. *Anchiali*, CC. CONSS.

De eo, quod heres jussus est dare, antequam adeat.

18. Imp. JUSTINIANUS A. Joanni P. P.

SI quis quadringentorum forte solidorum habens substantiam, jusserit, *heredem non* [9] *aliter adire hereditatem, nisi prius trecentos octoginta solidos cuidam persolvat*, vel *aliam quantitatem*, quæ deminuere Falcidiæ rationem potest: sancimus, heredem, si adierit, legis Falcidiæ beneficio sustentatum, replere [10] quidem, quod ad Falcidiam deest: & prius eo dato vel retento, sive una datio est, quæ celebrari disposita fuerit, sive in multas dividitur personas, præfatæ legis immutilatum habere beneficium. Si [11] enim cum mortis [12] causa donatio procedat, & hæc modum legis Falcidiæ excedat, heres post aditionem repetit eam pecuniam, quæ ultra modum legis Falcidiæ corporaliter [13] quidem data est, lege autem in patrimonio testatoris permansit: quare non in præsenti casu & viventibus & morientibus providemus, & eorum ultima elogia conservantes, & commodum hereditarium non minuentes? Dat. Kalend. Novemb. *Constantinop.* post consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. 531.

Si heres legata solverit, vel solvere promiserit.

19. Idem A. Joanni P. P.

CUm certum sit, heredem, qui plenam [14] fidem testatori exhibet, in solidum legata dependentem, non posse postea rationem legis Falcidiæ prætendentem repetitione uti, quia videtur voluntatem testatoris sequi: jubemus hoc simili modo firmum haberi, & si cautionem [15] super [16] integra legatorum solutione fecerit: quod veteribus legibus [17] in ambiguitatem deductum est. In utroque etenim casu; id est, sive solverit, sive super hoc cautionem fecerit, æquitatis ratio similia suadere videtur. Dat. 15. Kal. Nov. *Constantinop.* post consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. Anno secundo. 532.

TIT. LI.
DE CADUCIS [18] TOLLENDIS.

1. Imp. JUSTINIANUS A. Senatui urbis Constantinopolitanæ.

ET nomen [19] & materiam *caducorum* ex [20] bellis ortam & auctam civilibus, quæ in se Populus Romanus movebat, necessarium duximus, *Patres* [21] *conscripti*, in pacificis nostri imperii temporibus ab Orbe Romano recludere: ut quod belli [22] calamitas introduxit, hoc [23] pacis lenitas sopiret. Et quemadmodum in multis capitulis lex Papia [24] ab anterioribus [25] Principibus emendata fuit, & per desuetudinem abolita: ita & a nobis circa caducorum observationem invidiosum suum amittat vigorem, qui & ipsis prudentissimis viris displicuit, multas invenientibus vias, per quas caducum non fieret [26]. † Sed & ipsis testamentorum conditoribus [27] sic gravissima caducorum observatio visa est, ut & substitutiones [28] introducerent ne fiant caduca: & si facta sint, ad certas personas recurrere disponerent: vias recludentes, quas lex Papia posuit in caducis: quod nos fieri concedimus. Et cum lex Papia, jus antiquum, quod ante eam in omnibus simpliciter versabatur, suis machinationibus & angustiis circumcludens, solis parentibus & liberis testatoris usque [29] ad tertium [30] gradum, si scripti fuerant heredes, suum imponere jugum erubuit, *jus antiquum* [31] intactum eis conservans: nos omnibus [32] nostris subjectis sine differentia personarum [hoc] concedimus. §. 1. Cum igitur materiam & exordium caducorum lex Papia ab aditionibus quæ circa defunctorum hereditates procedebant, sumpsit, & ideo non a morte testatoris, sed ab apertura [33] tabularum dies cedere legatorum Senatusconsulta quæ circa legem Papiam introducta sunt, censuerunt; ut quod in medio deficiat, hoc caducum fiat: primum hoc corrigentes, & antiquum statum renovantes, sancimus, omnes habere licentiam a [34] morte testatoris adire hereditatem: similique modo legatorum, vel fideicommissorum pure vel in diem [certam [35]] relictorum diem a morte testatoris cedere. §. 2. Et cum triplici [36] modo ea quæ in ultimis elogiis relinquuntur, contingebat deficere; consentaneum est, & tempora eorum, & nomina manifeste exponere: ut quod vel tollitur, vel reformatur, non sit incognitum. † Ea etenim, vel [37] his [38] relinquebantur, qui in rerum natura tunc [39] temporis, cum condebantur ultima elogia non fuerant (forte hoc ignorantibus testatoribus:) & ea *pro non scriptis* esse leges existimabant: Vel [40] vivo [41] testatore is, qui aliquid ex testamento habuit, post testamentum ab hac luce subtrahebatur: Vel ipsum relictum expirabat, (forte quadam conditione, sub qua relictum fuerat, deficiente:) quod veteres appellabant *In causa caduci*: Vel [42] mortuo [43] jam testatore hoc, quod relictum erat, deficiebat, quod aperta voce *Caducum* nuncupabatur. §. 3. In primo [44] itaque ordine, ubi *Pro non scriptis* efficiebantur ea quæ personis jam ante testamentum mortuis testator donasset, statutum fuerat, ut ea omnia bona manerent apud eos [45], a quibus fuerant derelicta: nisi vacuatis [46] vel substitutus suppositus, vel conjunctus fuerat aggregatus: tunc enim non deficiebant, sed ad illos perveniebant, nullo gravamine [47] (nisi perraro [48]) in hoc *Pro non scripto* superveniente: quod & nostra majestas quasi antiquæ benevolentiæ consentaneum, naturali ratione subnixum, intactum atque illibatum præcepit custodiri in omne ævum valiturum. §. 4. Pro secundo [49] vero ordine, in quo ea vertuntur, quæ *In causa caduci* fieri contingebant, vetus jus corrigentes, sancimus, ea, quæ ita evenerint, simili quidem modo manere apud [50] eos, a quibus sunt derelicta, heredes forte, vel le-

1 Vid. *l. 6. supr. h. t. l. 6. supr. de hered. act.* 2 Pater emancipati filii pupilli tutor legitimus. 3 Pro rata qua creditor debitori succedit, confunditur actio. 4 Creditor heres sibi debitum deducit: si ab eodem postea quid relictum sit, ex eo quartam deducit & ita legatum speciei per æs alienum minuitur. *Bald.* 5 Prædiorum dotes quid *l. 34. §. 1. ff. de leg. 2. l. 2. in fin. ff. de instructo. l. 52. §. 2. ff. de fidejussoribus.* 6 De instrumentis prædiorum, seu de instrumentis prædiorum dotis, non detrahitur Falcidia. 7 Æs alienum si totam defuncti hereditatem absumit, frustra de legatis, frustra de Falcidia, & Trebellianica quæritur. vide *l. 12. supr. de testam. milit. l. 15. S. de legat. §. ultim. Institut. de l. Falcid.* 8 A coherede, id est, de prælegatis, detrahitur Falcidia. *l. 35. §. 1. ff. de hered. inst.* hoc est, Falcidiam coheres gravatus supra portionis suæ dodrantem, de prælegatis deducit, *ut hic, & l. Nesennius. 22. ff. h. t.* 9 Testator Falcidiam, nec directo, nec per indirectum prohibere potest: hodie posse videtur. *Nov. 1. cap. 2.* 10 *Repleri.* Hal. hinc colligit Cujac. 15. *observ. 2.* Falcidiam, quæ deducebatur olim per exceptionem, hodie ipso jure: minora efficere legata. 11 Argumentum a donatione mortis causa ad testamentum observa. 12 De mortis causa donatione Falcidia detrahitur. *l. 5. supr. h. t.* 13 *l. 1. §. 5. ff. quod legatorum.* id est naturaliter. hoc innuit. Cum hodie retentionis modus nullus sit, vindicari Falcidiam, & revocari a donatario. *l. 77. §. 2. §. 6. in fin. ff. de leg. 2.* vid. Cujac. 18. *obs.* 12. 14 Vid. *l. 1. S. h. t.* ubi dixi. 15 Ὁμολογίαν confessionem. vide quæ notavi ad *l. 25. ff. de probationibus*: adde *Novell.* 1. 16 Ut qui sciens solvit solida legata, Falcidiam non deducit. *dicta l. 1.* ita & qui solida promittit, *ut hic. & l. 16. h. t.* Id est, valet conventio ne heres Falcidia utatur: alias, si non solida promiserit, intelligitur promisisse deducta Falcidia: & ad legis præscripta suam voluntatem accommodasse: de qua præsumptione vide Alciatum 3. *præsumption.* 32. & tamen patronus, qui legem Papiam se omissurum fidejussori cavit, non tenetur. *l. 20. ff. de donation.* quo exemplo defendi posse Cujacius putat *Novell.* 18. liberos qui legem Gliciam se omissuros caverunt, non teneri. 17 Intelligi potest *d. l. 20.* quæ est Marcelli, cui forte nullum discrimen fuit inter legem Papiam & Falcidiam, ut dixi *supr. h. t.*

18 *Ulp.* 17. Caducum legatum dicitur, quod a legatario cadit in fiscum, & sic, quod legatarius capere non potest. Ulp. *d. l.* 19 Dixi de etymo caduci *supr. h. t.* 20 Lex Papia Poppea de caducis hereditatibus & legatis lata fuit sub Augusto augendi ærarii gratia, quod bella civilia suscepta inter Pompeium & Cæsarem, & inter Pompeium, Lepidum & Brutum exhauserunt. Tacit. 3. *Annal. l. 2. supr. de veteri jure enucleando.* ejusdem ærarii inopis augendi causa vicesima hereditatum excogitata. Plin. *in Panegyrico.* Alia præterea causa fuit Papiæ caducariæ: incitandi scil. cœlibes pœnis. Tacit. *d. loco.* ut pœnas caducitatis veriti animum ad nuptias contrahendas adjicerent, augerentque civibus imperium, quorum numerus incredibilis civilibus bellis amissus fuerat: adeo ut Papius & Poppeus ipsimet orbi consules creati sint non inventis patribus aut maritis, qui eis præponerentur. *Dion.* 56. dicam ad *tit. de infirmandis pœnis cœlibatus. infr.* 21 Hac oratione Justinianus legis Papiæ caducariæ autoritatem admodum rescindit. 22 De bello & de belli calamitatibus vid. Pet. Gregorium 31. *Syntagm.* 12. 23 Cessante ratione legis, cessat legis dispositio. vide Everard. *in Topicis in loco* 80. *a cessatione rationis.* L. Valerius apud Livium 34. *Quas tempora aliqua desiderant leges mortales, & temporibus ipsis mutatas video: quæ in pace latæ sunt, plerumque bellum abrogat: quæ in bello, pax.* 24 De qua superius dixi. 25 Ne dicas cum Accursio, *l. 27. l. 28. supr. de nuptiis.* sunt enim utræque leges Justiniani, non anteriorum principum: sed ita: Legis Papiæ caput quo præscripta ætas erat habendis liberis. *Ulpian.* 26. Severus emendavit, ut scribit Tertullianus *in Apologetico.* Sic Constantinus *l. 1. J. de infirmand. pœnis cœlibatus.* sustulit pœnam cœlibatus & orbitatis, lege Papia introductam. 26 Solent enim jurisconsulti in dubiis contra fiscum respondere, *l. 10. D. de jure fisci.* hinc etiam constat Jurisconsultos versatos in caducorum causis fuisse: quod & alibi quoque satis ostenditur. *l. 6. in fin. D. de jure codicill. l. 2. D. de auro. l. ult. in fin. D. de his, quæ ut indign. l. 59. D. de condit. & demonstr. l. 135. D. de verb. sign.* 27 Conditores testamentorum qui hic dicuntur? Testatores ipsi: quinimo & Jurisconsulti, quorum consilio testatores utebantur. *l. 88. in fin. D. de leg. 2.* adde *l. 22. S. de testam.* 28 Maxime reciprocas. *l. miles. 75. §. ult. D. de leg. 2. l. 5. D. de vulgari. l. unic. J. tit. prox.* 29 Ulp. *tit.* 18. 30 Hoc ad omnes heredes extenditur. 31 Quod scilicet præcessit legem Papiam caducariam. vide Ulpian. 1. §. 15. & *tit.* 17. §. 2. 25. 29. *l. 5. ff. de vulgari. l. 29. in fin. ff. de legat. 2.* 32 Quæ legata, aut portiones hereditatis Papia lex noluit in fiscum recidere, sed apud liberos vel parentes instituti ad tertium usque gradum remanere, ad omnes heredes extenduntur, *hic.* 33 Hoc emendatur J. *hic.* 34 Hodie quilibet heres statim a tempore mortis testatoris adire hereditatem potest. dies legatorum ab eo tempore cedit, nec expectatur apertura tabularum & aditio hereditatis, nec desideratur scientia legatarii. *l. ult. J. quando dies legat.* 35 Non male hoc adjectum est, veluti nonnulli arbitrantur. Eorum enim quæ sub conditione, vel in diem incertum relicta sunt, dies cedit, cum conditio extitit; dies incertus ideo conditionem facit, quod possit non cedere. 36 Triplici modo olim legata deferebantur, vel initio testamenti faciendi scil. vel post testamentum vivo testatore, vel post mortem testatoris. 37 Tribus temporibus distinguuntur inter se, quæ pro non scriptis, quæ in causa caduci, & caduca. Pro non scriptis sunt, quæ ipso testamenti tempore: In causa caduci, quæ post testamentum: Caduca, quæ post mortem testatoris deficiebant. 38 Pro non scripto dicitur quod relinquitur ei, qui in rerum natura non est, tempore testamenti. 39 Primum tempus, de quo vide §. 3. J. *hic.* 40 In causa caduci dicebatur, quod relinquebatur ei, qui post testamentum factum moriebatur, aut quod deficiebat, conditione testamento adjecta deficiente. 41 Secundum tempus, de quo vid. §. 4. J. *hic.* 42 Caduca dicebatur, quæ mortuo testatore deficiebant. 43 Tertium tempus. vide §. 5. J. *hic.* adde *l. 3. S. de cond. insert.* 44 Ut olim. §. 2. S. *hic.* ita & hodie quæ deficiunt initio testamenti pro non scriptis habentur, neque recidunt in fiscum, nec ad ea pertinent leges caducariæ. & eleganter Plin. 2. *epist.* In codicillis quæ pro non scriptis habentur, delatori locum non esse, sed pertinere ad substitutum, vel ad conjunctum, id est coheredem, vel collegatarium, vel si nullus sit substitutus, aut conjunctus, apud heredem scriptum vel legitimum. *l. 55. in fin. ff. de legat. 2.* vel a legatario retinentur a quo relicta sunt. *l. 88. §. 13. ff. de leg. 2.* & quidem sine onere, quia cum principale pro non scripto habeatur, consequens est & onus ei injunctum pro non scripto haberi: excipe tamen duos casus, quibus legata apud eos resident cum onere. Unus est ex SC. Liboniano. *l. 5. in fin. ff. de his, quæ pro non script.* alter exceptus est favore libertatis. *l. 26. §. 6. ff. de fideic. libert.* De tertio vid. *l. 122. §. 3. ff. de leg. 1.* quia non dicitur, Seii portionem esse pro non scripta: sed Seium qui repudiavit pro non scripto habendum. 45 *Sub.* heredes. 46 Id est, personis quarum portio deficit. 47 Id est, onere. Onus est præstare legata, fideicommissa, libertatem. Onus est etiam modi, conditionis, dandi, faciendi. 48 Id est, duobus casibus, de quibus S. dixi. 49 Olim quæ deficiebant post testamentum vivo testatore, in causa erant caduci. §. 2. *supr. hic.* Deficiebant autem, vel morte naturali heredis, vel legatarii, vel conditionis defectu. Ea hodie in causa caduci non sunt, sed pertinent ad substitutum, vel conjuncto adcrescunt, vel remanent apud heredem vel legatarium, vel alium a quo relicta sunt. 50 Quæ in causa caduci, seu quæ deficiunt facto testamento ante mortem testatoris, ea apud eos manent, seu iis adcrescunt a quibus sunt relicta, sive heredes sint, sive legatarii. Quod si ei cujus pars ita deficit, substitutus aut conjunctus datus sit: Pars deficiens illis adcrescit. non heredi, vel legatario, a quibus nimirum res legata est.

gata-

gatarios, vel alios, qui fideicommisso gravari possunt: nisi & in hunc casum, vel substitutus [1], vel conjunctus [2] eos antecedat. Sed omnes personas, quibus lucrum per hunc ordinem defertur, eas etiam gravamen [3], quod ab initio fuerat complexum, omnimodo sentire: sive in dando sit constitutum, sive in quibusdam faciendis, vel in modo, vel conditionis implendæ gratia, vel alia quacunque via excogitatum. Neque enim ferendus est is, qui lucrum quidem amplectitur, onus autem ei annexum contemnit. §. 5. In novissimo [4] autem articulo, ubi proprie *Caduca* fiebant, secundum quod prædiximus, etiam clausis [5] tabulis tam existere heredes, quam posse adire, sive ex parte [6] sint, sive ex asse instituti, censemus, & dies [7] legatorum & fideicommissorum (secundum quod prædiximus [8]) a morte defuncti cedere. Hereditatem etenim, nisi [9] fuerit adita, transmitti [10] nec veteres concedebant, nec nos patimur: exceptis [11] videlicet liberorum personis, de quibus Theodosiana lex [12] super hujusmodi casibus introducta loquitur: his nihilominus, quæ super his, qui deliberantes ab hac luce migrant, a nobis constituta sunt, in suo robore mansuris. §. 6. Libertatibus [13] proculdubio [&] post præsentem sanctionem propter sui naturam, quæ aditionem heredis expectant, ab [14] adita hereditate una cum aliis, quæ [15] servis in testamento manumissis, vel aliis legatis relicta sunt, competentibus. † Excepto etiam usufructu [16], qui sui natura ad heredes legatarii transmitti non patitur: quia neque a morte testatoris, neque ab adita hereditate, quantum ad transmissionem, dies ejus cedit. † Sed hæc omnia in his observari sancimus secundum præfatam dispositionem, quæ pure, vel in diem certum relicta fuerint. §. 7. Sin autem aliquid *sub conditione* relinquatur, vel casuali [17], vel potestativa, vel mixta: quarum eventus ex fortuna [18], vel ex honoratæ personæ voluntate [19], vel ex utroque [20] pendeat, vel sub incerto die: expectari [21] oportet conditionis eventum, sub qua fuerit derelictum, vel diem: ut tunc cedat, cum vel conditio [22] impleatur, vel dies incertus extiterit. Quod si in medio is, qui [23] ex testamento lucrum sortitus est, decedat, vel eo superstite conditio defecerit, hoc, quod ideo non prævaluit, manere disponimus simili modo apud eos [24], a quibus relictum est: nisi & hic vel substitutus relictum accipiat, vel conjunctus, sive heres, sive legatarius hoc sibi acquirat: cum certi juris sit, & in [25] institutionibus, & legatis, & fideicommissis, & mortis [26] causa donationibus posse substitui.

§. 8. Sed ut manifestetur pro qua parte manere oportet hoc, quod fuerit defectum, apud eos, a quibus sit derelictum: sancimus, si quidem ad heredes lucrum perveniat, pro [27] parte hereditaria fieri ejus distributionem: cum & ab ipsis simili modo si valuisset, præstaretur, nisi nominatim ab uno, vel a certis heredibus fuerit derelictum: tunc enim quemadmodum solus, vel soli præstabunt, ita & lucrum sentient. Sin autem legatarii, vel fideicommissarii sint, vel mortis causa donatione honorati, vel alia forte persona, quæ fideicommisso prægravari potest, & hoc evanescat: manere hoc apud enumeratas personas sancimus pro virili [28] omnimodo portione, id est, pro numero personarum. §. 9. Ne autem hoc, quod non ineleganter summi ingenii vir [29] Ulpianus in hac parte cum omni subtilitate disposuit, prætereatur, sanctione nostra hoc apertius inducimus. Cum enim jam statuimus [30] hoc cum suis oneribus ad eum, qui lucratur, pervenire, sancimus, si quidem conditio, vel aliud gravamen in dando [31] sit constitutum: hoc omnimodo lucrantes pro modo lucri agnoscere. Sin autem in faciendo [32] aliquid impositum est: si [33] quidem hoc per alium impleri possit, simili modo & a lucrante agnosci: puta si honorata persona jubeatur insulam, vel monumentum, vel aliud tale suis sumptibus facere, vel heredi, vel legatario, vel alii forte, cui testator voluerit: vel rem ab herede testatoris emere, vel locationem, vel fidejussionem subire, & si quid hujusmodi facti simile sit: nihil enim refert, sive per eum, de quo testator locutus est, sive per alium ejusdem lucri successorem adimpleatur. Sin vero talis est verborum conceptio, & facti natura, ut quod relictum est, ab alio impleri [34] non possit: tunc etsi lucrum ad aliquem pervenerit, non tamen & gravamen sequi: quia hoc neque ipsa natura concedit, neque testator voluit. Quid enim si [testator] jusserit eum in certum locum abire, vel liberalibus studiis imbui, vel domum suis manibus extruere, vel pingere, vel uxorem ducere? quæ omnia testatoris voluntas in ipsius solius persona intelligitur conclusisse, cui & suam munificentiam relinquebat. Hoc videlicet in omnibus obtinente, ut pro simili parte lucrum sentiant, & gravamen, ubi hoc possit procedere, subeant. Et [hoc] locum habente omni quidem modo in his quæ *in* [35] *causa caduci*, vel *caduca* [36] (secundum quod supra dictum est) fiebant: in *pro* [37] *non scriptis* autem, non omnibus, sed quibusdam: quia eorum quædam, etsi talia sint, tamen cum suo onere veniebant: quæ [&] nos in novi juris compositione specialiter enumerari jussimus, ne quis veteris juris prolixitatem quasi rebus necessariam, vel pro eorum revolvat scientia. §. 10. His ita definitis, cum in superiore parte nostræ sanctionis in plurimis [38] locis *Conjuncti* [39] fecimus mentionem, necessarium esse duximus omnem inspectionem hujus articuli latius, & cum subtiliori tractatu dirimere, ut sit omnibus & hoc apertissime constitutum. Non enim tantum conjunctivo [40] modo quædam relinquuntur, sed etiam disjunctivo [41]. † In his itaque si [42] quidem coheredes sunt omnes conjunctim, vel omnes disjunctim vel instituti vel substituti: hoc, quod fuerit quoquo modo evacuatum, si in parte hereditatis vel partibus consistat, aliis coheredibus cum suo gravamine [43] pro hereditaria parte, etiam si jam defuncti sunt, acquiratur: & [hoc] nolentibus [44] ipso jure accrescat [45], si suas portiones jam agnoverint: cum sit absurdum [46], ejusdem hereditatis partem quidem agnoscere, partem vero respuere, secundum quod in divini nostri numinis decisionibus statutum est. † Sin [47] vero quidam ex heredibus institutis [vel substitutis] permixti sunt, & alii conjunctim, alii disjunctim nuncupati: tunc [48] siquidem ex conjunctis aliquis deficiat, hoc omnimodo ad solos conjunctos cum [49] suo veniat onere, id est, pro parte hereditatis, quæ ad eos pervenit. † Sin [50] autem ex his, qui disjunctim scripti sunt, aliquid evanescat: hoc non ad solos disjunctos, sed ad omnes tam conjunctos, quam etiam disjunctos similiter cum suo onere pro portione hereditatis perveniat. Hoc ita tam varie, quia conjuncti [51] quidem propter unitatem sermonis quasi in unum corpus redacti sunt, & partem conjunctorum sibi heredum quasi suam [52] præoccupant: disjuncti vero ab ipso testatoris sermone [53] apertissime sunt discreti, ut suum quidem habeant [54]: alienum autem non soli appetant, sed cum omnibus coheredibus suis accipiant. Et hæc in heredibus [55] tantummodo statuenda sunt. §. 11. Ubi autem [56] legatarii, vel fideicommissarii duo forte, vel plures sunt, quibus aliquid relictum sit; siquidem hoc conjunctim [57] relinquatur: & omnes veniant ad legatum, & pro sua portione quisque hoc habeat. Si vero pars quædam ex his deficiat [58], sancimus eam omnibus, si habere maluerint, pro virili [59] portione cum omni suo onere adcrescere: vel si omnes noluerint, tunc apud eos remanere, a quibus derelictum est. Cum vero quidam voluerint; quidam noluerint: volentibus solummodo id totum accedere. Sin autem disjunctim [60] fuerit relictum, siquidem omnes hoc accipere & potuerint & maluerint, suam quisque partem pro virili portione accipiat: & non sibi blandiantur, ut unus quidem rem, alii autem singuli solidam ejus rei æstimationem accipere desiderent: cum hujusmodi legatariorum avaritiam antiquitas varia mente susceperit, in uno [61] tantummodo [genere] legati eam accipiens, in aliis respuendam esse existimans. Nos autem omnimodo repellimus, unam [62] omnibus naturam legatis, & fideicommissis imponentes, & antiquam dissonantiam in unam trahentes concordiam. Hoc autem ita fieri sancimus, nisi testator apertissime & expressim disposuerit [63], *Ut uni quidem res solida, aliis autem æstimatio rei singulis in solidum præstetur.* Sin vero non omnes legatarii, quibus [64] separatim res relicta sit, in ejus acquisitionem concurrant, sed unus forte eam accipiat: hæc solida ejus sit: quia sermo testatoris omnibus prima facie solidum adsignare videtur, aliis supervenientibus partes a priore abstrahentibus, ut ex aliorum quidem concursu prioris legatum minuatur. Sin vero nemo alius veniat, vel venire potuerit: tunc

1 Substitutus in fideicommisso, vel legato præfertur heredi. 2 Conjunctus in fideicommisso, vel legato præfertur heredi. 3 In eo distant quæ sunt pro non scriptis, de quib. §. 3. S. ab his quæ sunt in causa caduci. Illa apud eos, a quibus relicta sunt, resident sine onere, *d.* §. 3. hæc cum suis oneribus transeunt, *ut hic.* 4 Id est, tertio, olim quæ deficiebant post mortem testatoris nondum apertis tabulis, directo & proprio nomine sunt caduca §. 2. *vers. vel mortuo. supr. h. t.* Hodie nihil eorum deficit, cum aperturæ tabularum nulla habeatur ratio, *l. unic. J. tit. prox.* 5 Et ita ante apertas tabulas heres scriptus hereditatem adire potest. *l. 3. supr. de jure delib.* 6 Et sic videtur abrogata *lex 1. in fin. ff. de jur. & fact.* 7 Legatorum dies a morte testatoris cedit. 8 §. 1. *in fin. supr. hic.* excipe §. 6. J. *hic.* 9 Hereditas nisi adita non transmittitur, *ut hic, & l. 7. S. de jure delib.* excipe *l. 18. 19. S. de jure delib. l. unic. infr. tit. prox. l. 84. ff. de adq. vel omitt. her. l. 3. §. 31. ff. de SC. Silaniano.* 10 Transmissionum tres modi. Primus modus fit suitatis jure, quo filius qui in potestate defuncti erat, hereditatem licet non aditam transmittit ad heredes etiam extraneos. *l. ult. supr. qui admitti.* (quia suus ipso jure est heres etsi non adeat. §. *sui. 2. Inst. de her. qualit. l. 1. §. 7. ff. si quis omiss. causa test. l. in suis. 11. ff. de lib.*) Quid si repudiavit expresse: aliud dicendum fuerit. *l. un. J. tit. prox.* Jas. *in l. 4. supr. qui admitti.* Secundus modus transmissionis sanguinis jure fit, quo hereditatem ascendentium cujusque sexus non aditam transmittimus ad solos descendentes. Tertius fit beneficio legis. *l. 19. S. de jure delib.* qua omnis heres intra annum deliberandi moriens transmittit hereditatem non aditam, quod genus transmissionis patet latissime: locum enim habet in quavis hereditate etiam extranei tam ex testamento quam ab intestato. *d. l.* 19. 11 *l. unic. J. tit. prox. l. 18. supr. de jure delib.* 12 Liberi hereditatem etiam non aditam transmittunt. *l. unic. J. tit. prox.* 13 Legata vel fideicommissa pure, vel in diem certum relicta, cedunt a morte testatoris, excepto legato libertatis, *ut hic: & l. 8. ff. quando dies legat.* sed & usufructu, & quibusdam aliis quæ cedunt a tempore aditæ hereditatis. 14 Libertates ab adita hereditate cedunt. *l. 14. ff. qui test. l. 74. in fin. ff. de adq. vel omitt. her. l. 86. ff. de cond. & demonst. l. 8. ff. quando dies legat.* adde *l. 14. §. 3. ff. qui & a quibus manumiss.* Hinc Cujac. 4. *obs.* 4. colligit, Catonianam regulam non pertinere ad libertates. qua de re dixi ad *l. 3. ff. de reg. Caton.* 15 *l. 7. in fin. ff. quando dies legat.* 16 Usufructus ad heredes non transit. *l. 2. ff. quando dies.* 17 Conditionum, alia casualis, alia potestativa, alia mixta. *Goth.* Novum hujus §. intellectum vid. apud Johann. Decher. *lib. 1. dissert. 3. n.* 13. Ans. 18 Casualis conditio est hæc, *si fulserit, si tonuerit.* 19 Ea est potestativa, quæ & promiscua. *l. 11. §. 1. ff. de cond. & demonstr.* non quod sit in facili, sed quia nulla fere potestativa est, quæ possit esse non potestativa. 20 Ea est mixta seu communis, ut si quis ita dixerit: *Si Titio reverso ab hostibus decem dederis. Si Titio consule Capitolium ascenderis.* 21 *l. 5. §. 2. ff. quando dies legat.* 22 Quid si ante conditionem mortuus heres sit, heredem relinquit obligatum. *l. 65. ff. de cond. & demonst.* Quid si legatarius? ejus heredi non cedit legatum. *ut hic & l. 42. ff. de oblig.* aliter quam in stipulationibus in quibus obligatio, quæ non extinguitur morte promissoris. *l. 57. ff. de verb. obl. §. pen. Inst. de inutilib. §. 3. 4. Inst. de verb. obligat.* nec morte stipulatoris extinguitur. 23 Legatarius vel fideicommissarius. 24 Heredes. 25 Nota regulam. 26 Vide *l. 9. supr. de fideicomm. l. 1. in fin. S. comm. de leg.* 27 §. 10. J. *hic.* 28 Id est, pro virili, proque ratione legati cujusque. 29 De Ulp. dixi ad *l. 2. §. 5. ff. qui petant tut.* 30 §. 4. *supr. h. t.* 31 Adde *l. 6. §. 7. ff. de statulib.* Conditio dandi per alium impleri potest. *l. 15. in fin. ff. de statulib. l. ult. ff. de cond. inst.* 32 De faciendi onere quod ab alio præstari potest. 33 Conditio faciendi regulariter per alium impleri potest, aut potius, factorum quædam per alium impleri possunt, quædam non possunt. *l. inter artific. 31. ff. de solut.* 34 De faciendi onere quod ab alio præstari non potest. 35 §. 2. *vers. vel vivo. in fin.* §. 4. S. *h. t.* 36 *d.* §. 2. *in fin.* §. 5. 37 *d.* §. 2. *vers. Ea etenim. &* §. 3. 38 *d.* §. 3. §. 4. §. 7. *in fin.* 39 *l. 80. l. 89. ff. de legat. 3. l. 142. ff. de verb. sig. l. unic. supr. quando non petent.* 40 De relictis conjunctivo modo. *l. 81. ff. de legat. 3. hi re & verb. conj.* 41 De relictis disjunctivo modo. Hi re tantum conjuncti. 42 Quoties omnes conjuncti, vel omnes disjuncti sunt in institutione, vel substitutione, & unius eorum pars deficit, toties pars deficiens cæteris coheredibus adcrescit hoc modo: cum suo onere primum: deinde si coheredes illi heredes alios reliquerint, pars deficiens illis heredibus adcrescet: adcrescet, inquam, pro hereditaria parte. Postremo pars deficiens interdum invitis illis adcrescit ipso jure: quoties nimirum hereditatem jam adierunt: est enim absurdum ejusdem hereditatis partem agnoscere, partem repudiare. 43 §. 8. S. *hic.* 44 Coheredi conjuncto, vel disjuncto, pars adcrescit etiam invito & ignoranti. *l. 35. ff. de adq. vel omitt. hered.* 45 Adcrescendi jus parte unius deficiente, locum habet: cujus sententiæ plures exceptiones vide apud Soc. *reg.* 213. 46 *l. 20. in fin. supr. de jure deliber. l. 2. ff. de adquir. vel omitt. hered.* 47 Heredibus conjunctis & disjunctis simul permixtis, si conjunctorum aliquis deficit, pars ejus ad conjunctos: si disjunctorum aliquis deficit, pars ejus ad disjunctos & conjunctos defertur. *Goth.* Confer *l. 15. l. 59. §. 2. ff. de hered. inst. l. 34. in pr. ff. de leg. 1.* Ans. 48 Adcrescit conjunctis quod in uno conjunctorum heredum deficit. 49 Adcrescit pars deficiens cum suo onere. 50 Adcrescit non tantum disjunctis, sed & conjunctis, quod in uno disjunctorum heredum deficit. 51 Heredes conjuncti quasi in unum corpus redacti. 52 Pars conjuncti heredis quodammodo alterius est conjuncti. Partem coheredis sibi conjuncti quasi suam percipiunt. 53 Heredes disjuncti sunt sermone, non re. Re quidem conjuncti, sermone disjuncti. Conjuncti vero hic dicuntur re, & verbis conjuncti, neutro modo disjuncti. 54 *Non habeant*: ita legunt nonnulli. 55 Hic paragraphus ad heredes tantum pertinet: ut & proximus ad legatarios. 56 Dixi superiori §. de hered. seu de jure adcrescendi inter heredes. 57 Conjunctim relicta duobus legatariis æqualiter inter eos dividuntur: pars vacans volentibus cum suo onere adcrescit. Collegatario pars non adcrescit invito. 58 Collegatario disjuncto pars disjuncti adcrescit invito, *ut hic.* Conjuncti non adcrescit invito. S. *hic.* coheredi adcrescit etiam invito. §. 10. *supr. hic.* 59 *l. 7. §. 2. ff. de reb. dubiis.* 60 *l. 61. in fin. ff. de legat. 2.* 61 Pars collegatarii collegatario adcrescit, si disjuncti fuerint: sublata veteri differentia legatorum per damnationem & per vindicationem, de qua vide Ulp. 24. §. 12. & 13. 62 Una legatorum & fideicommissorum est natura. *l. 1. ff. de leg. 1.* 63 Legari res uni, alteri rei æstimatio potest. *l. 33. l. 82. §. 5. ff. de leg. 1. l. 13. in fin. l. 20. ff. de leg. 2. l. 14. ff. de usu & usufructu.* 64 *l. 1. §. pen. ff. de usufr. adcrescendo.*

non